

CIRCA ANNUM DOMINI MLIX.

GOZECHINUS SCHOLASTICUS.

MONITUM

DE GOZECHINO SCHOLASTICO ET OPUSCULO SUBSEQUENTI.

(Apud Galland. *Biblioth. Patr.*, tom. XIV, Proleg., pag. viii)

Gozechinus, natione Germanus, Leodii aliquando litteras docuit ; ubi inter discipulos habuit Valcherum quemdam sibi magnopere charum, ad quem scribit longiorem illam epistolam, quam exhibemus ex *Analectis Mabill.* Suspiscatur idem Mabillonius Valcherum non esse alium a Valtero Burgundione, de quo *Adelmannus in Rhyth.* Querebatur Valcherus quod immutasset cathedram et Leodium Gozechinus deseruisset : cui, secl præsertim adversariis suis respondet, apologiam facti scribens. Postquam etiam excurrit ad deploranda prolixius mala sui temporis, quæ propter depravatos mores et hæresin potissimum Berengarii invecia fuerant. Illud maxime ostendere nititur, posse quempiam deserere eos, a quibus parum vel nihil utilitatis expectet. Hominem se prodit litterarum non ineruditum pro temporis illius conditione. Scripta est epistola paulo post mortem Henrici imperatoris et Luitboldi archiepiscopi qui obiit an. 1059.

GOZECHINI SCHOLASTICI EPISTOLA

AD VALCHERUM ITIDEM SCHOLASTICUM, SUUM OLIM DISCIPULUM.

(Apud Galland. *Biblioth. Patr.* tom. XIV, pag. 230.)

Præmissa apologia, quod relicto Laodicensis cathedræ magisterio, Moguntiam secesserit, mala sui temporis deplorat, ex Berengarii maxime perversa doctrina consecuta.

I. Unanimi suo fratri et filio VALCHERO, frater A
GOZECHINUS, in eo quod est esse, feliciter coesse. Retractatis multiplicibus, quæ mihi sæpe ad nutum exhibuisti, benevolentix impendiis, multiplex a me tibi, charissime, et habetur et refertur gratia; nec solum pro dulci, jucunda ac suavi veterum recordatione, sed et pro festiva novi muneris exhibitione. Misisti enim mihi quem petebam librum, videlicet opera digitorum tuorum, in quo plane ostendis quanti me facias, quamque id quod me velle nosti, non in secundis habeas. Qui utique liber ita innovat cuncta quæ mihi antehac impendisti charitatis xenia, ac si ea secum gregatum revehens mihi sistat præsentia. Hunc ergo diu a te expectatum ut primum vidi, ut in manibus accepi, et articulos tuos, imo te ipsum in eo agnovi, B
et totus in novam tui dilectionem penitus exarsi: ac si antehac expertum non dilexissem. Serio vero triumphat animus, quod rudes articulos tuos aliquando ipse manu mea ad scribendum direxerim, quodque male tornatos apices, cæteraque id genus quæ tenera peccat ætas, super dorsum tuum cuderim, ut scilicet de arbuscula nostra putans super-

fluam mergitum et foliorum luxuriam, postmodum de cremo et fructu ejus gauderem. Quis enim plantat vineam, et de fructu ejus non accipit? Ego vero sæpenumero laboris mei dulcem messui fructum in his quibus a me plantatis et rigatis Deus dedit incrementum: a nullo tamen eorum tanta mihi affluxit fertilitas, quin semper a te cumulator mihi arrideat bonæ frugis ubertas.

II. Et o utinam omnes utriusque auditorii nostri assecas tales enutrissem! utinam vel unum talem senectutis meæ baculum inter eos invenire possem! sed heu! juxta quod divinum per prophetam conqueritur oraculum, hodie est filios enutrire et exaltare; ipsos autem præter admodum paucos, exaltantem se spernere. Viderint autem qui ejusmodi sunt, ne pro contemptu bene momentis patris, a Patre patrum priventur testamento æternæ hæreditatis.

III. Tu vero, mi charissime, fac quod cœpisti, augmenta in majus et melius quæ a me bona accepisti, nec a tua unquam desinas innumerabili erga me benignitate, pro qua ab eo qui tibi me præposuit, æterna doneris hæreditate. Hoc vero nec no-

vum facis, nec præter solitum, si te mihi tam exhibes benignum : sed et cum adhuc sub scholari feres ferula, eadem mihi serviebas benevolentia : et quod de te, ut de cæteris solus metus sufficeret extorquere, tu præ cæteris, ut in tali animante conjici poterat, magis hoc exhibebas ultronea bonitate ; adeo ut totus de nutu oris mei pendères, nec quidquam de verbis meis in terram cadere permitteres. Cumque te adhuc puerum ob hujusmodi diligere cœperim, et propter alia quædam signa virtutis in te jam tum eminentia, factum est accessu ætatis, ut spem honestiorem in dies de te captarem, considerans vim industrie tuæ ad obscuritatem lectionum, sagacitatem, vigilantiam, acumen alacris ingenii ad fugas subtilium rerum : adeo ut cum cæteri catecheseos nostræ auditores verba magistri dictis vel scriptis nequiverint æquiparare ; tu etiam totum magistrum in te videreris transfundere. Unde et ego cum fratre tuo et cum cæteris amicis quibuscum oportebat gloriabar, speciale quoddam mihi accrescere in arcola quam plantabam aromatum, scilicet inter adultos te sapientem puerum.

IV. Ubi vero te adultum propter bonos mores et vitæ honestatem gaudebam sedulo mecum esse, quid te gratius, quid te amabilius mihi erat ! nunquidnam aliquis, vel aliqui poterat intervenire, quod te apud me in secundis fecerit esse ? Ac multarum quidem rerum atque hominum assiduitas satietatem afferre solet : te vero mihi domi forisque conjunctissimum consuetudo ipsa aliis inserebat ; ut quotidie gratior recentiorque habereris. Et merito quidem. Nam te mihi in cunctis adeo exhibebas unanimem, ut non solum de successu meo gauderes, verum et, si quando res nostras adversa concussissent, tu multo acerbius multoque indignus atque ego, cujus intererat, tolerares. Eratque jam tum experiri quantum valeas etiam consilio, dum modo profectibus nostris graviter annuendo, modo incommodis viriliter obtinendo, res nostras sæpe in melius reduxisti. Si quando vero ab exterioribus mihi non vacabat negotiis feriari, tu vices absentis magistri inter adjutorii nostri concessiones ita exsequeris, ut quæque vel legendo, vel disputando perplexe intricata, vel in theosophicis, vel in sophisticis occurrerent ; ea nodosus ipse sagaciter enodares, et de his ambigentibus ad votum satisfaceres.

V. Cum hæc et hujusmodi plura ita se habeant, possumne, oro, probitatem, industriam, benignitatem tuam, cæteraque id genus bonæ et circumspicte vitæ munia oblivione transmittere, teque, ne si velim quidem, non amare ? Ego vero ut prius in te puero præclaram indolem, ita nunc totis amplector visceribus præcanam adultæ juventutis tuæ maturitatem ; nec quidquam magis mihi dolet, quam quod dulcedinis tuæ privatus fructu, velut in quadam deserti solitudine mihi degere videor. Non quia Jesuitarum frequentissimi comites et charissimi assessores, sed eorum nullus, aut valde rarus est, in quo caput, imo quantum tam molliter reclinem. Proinde si fas esset,

et ratio pateretur, continuis pulsarem aures precibus divinæ pietatis, si forte detur nostras admittit voces intra sacrarium exauditionis : quatenus tandem aliquando eo loci nos componat, ubi tua vel aliorum quibus concrevi, vel quos enutrivit, benignitate, qua, dum vacabat, jucunde frui sum, adhuc frui liceat, sicut prius, et de vestro convictu gloriari, sicut antiquitus.

VI. Licet enim aureum regni caput, nobilis videlicet Moguntia, mellifluis ubertatis sææ rivis, quibus undique affluit, liberali me aspergine perfundat, et in splendidissima sacri senatus sui corona non humili loco mihi curulem ponat ; præter omnes tamen (ut pace ejus dixerim) angulus ille mihi ridet, quem mater Legia forti virtutum robore nodosa indigenis suis tam delectabilem, quam jucundum exhibet. Ipsa enim, ut nosti, ex occidua sui parte, non solum collium elivis elementer erecta, geminoque publici montis reflexu, qui in dorso non multum audaci, quatuor regularis vitæ gestat greges ; ipsius, inquam, gemino reflexu molliter situata, sicut gallina pullos suos, ita hæc filios suos sub alas colligit, fovet et nutrit, et ad omne quod civile sit, et moribus conducatur, informat et instruit : nec quidquam patitur deesse, quod vel copiam regere, vel inopiâ possit temperare. Allubescit quoque et affluit ad loci munimentum et copiarum supplementum non subitis allapsibus bicornis Mosa, fluminibus nostræ Belgicæ non immerito præferenda : quæ non solum civibus, sed et indigenis terræ piscium copia fluit dapsilis, variis mercium commeatibus habilis, omni que prorsus commoditatum genere conducibilis, excepto (ut venia tua satyricè, licet sine metro ludam) quod si quando in convivium deorum cum nubigenis amnibus fratribus suis, cumque Æolo rege, et ventis suis intra palatium Junonis asciscitur, dum longis laboribus exhausta, solito uberius Æolo propinante, nives vel imbres adhibens inebriata revertitur ; collectis influentium sibi fluviorum copiis, velut contracto exercitu, per regionem circum circa lymphato cursu debacchatur, quæque sibi obvia proterit et populatur ; nocturna piscatorum furta, quæ illis impune cessisse sæpe dequesta est, prohibens puniit ; sata quæ avidi agricolæ, littoris vireclis audaci sulco violatis, ubi ipsa vellet meridiari, insperserant, eluit et prostrat. Nos quoque indignata littoreis aquatilis aula sææ atrii placito vicinibus insecudis, et calones nostros eam sæpius inquietare, domos nostras non supplex ingreditur ; omnibusque expulsis, nihil deprecata, violenter hospitatur. Et quia sæpius ac familiaris inimico sibi numini supplicamus, larem familiarem discruciat excudit ; omnesque sibi invisit numinis reliquias, etiam favillam et cinerem, eluens exstinguit : donec patientia nostra vix tandem satiata, dum ei non resistimus quia non valemus, alveum suum vix demum placata repetit ; et nuda nimis relinquens vestigia, in sua se palatia recipit. Habent quoque suburbana nostra undique versum suave olentes hortos olerum, et

dulce reberbes lucos arborum, scilicet vineis nostris brachiis aliis habilioribus sibi regionibus intendens, suprema vitium putamina et paucos inspergens thyrsos, extremam imposuit manum. His et hujusmodi multis commoditatibus Legia nostra ubertim ditata, adhuc habet multo potiora, hisque longe longeque præminentia. Denique ipsa flos Galliæ tripartitæ, et altera Athenæ nobiliter liberalium disciplinarum floret studiis, et (quod his præstantius est) egregie præsert observantia divinæ religionis, adeo (quod pace ecclesiarum dixerim) ut, quantum ad litterarum studia, nihil de Platonis expetas academia; quantum vero ad cultum religionis, nihil de Leonis desideres Roma.

VII. Inde ergo undique versum Christi bonum spargens odorem, plurimam ad se gregatim confluentiam allicit et recipit multitudinem: quorum nemo se adhuc ei applicat, qui non profecerit in melius, nisi ipse sibi nimis obdormivit. Cum ergo nostrum sit tale Leogium, quicumque ei derogat, quicumque cognitum non amat, ut rustice loquar, habeat Dei odium. Inde est, charissime, quod continuis huc votis ruo: et licet alibi degam, animo tamen ibi tecum habito.

VIII. At vero forsitan me insimulas levitatis, quasi beate vivendi, imo vacandi et gloriandi locum quaeram; quod utique est animi vanitantis: acideque redarguis, quod velut ex desiderii affectu, modo situm, amantiam, affluentiam et sapientiam tantopere nostri extollam Leogii, cui aliquando Moguntinam præferens gloriam, dederim libellum repudiæ: quodque tanta flitem animi inconstantia, ut modo Leogii positus suspirem Moguntiam; modo Moguntinæ satus animo Leogium recurram. Adhibes quoque tibi patrociniū Flaccii, ut ulcus quod tibi videris secare, tanto asperius satirico sale valeat infricari:

Cælum, inquit, non animum mutant qui trans mare currunt.

Item: In culpa est animus, qui se non effugit unquam.

Novi, charissime, te nihil sinistrum contra me moliri, nec ideo te mihi ad resistendum opposui: sed novi canes illos, qui clandestino morsu semper parati sunt alienam vitam discutendo rodere, suam vero flagitiis obvolutam in cæno vitiorum volutare. Hos mihi post tergum derogantes sub persona tua, velut in faciem resistentes, mihi oppono: his sub tuo nomine, de quo nihil sinistrum suspicor, respondere paro: ut arguta cavillantium invectione displosa, dissolutum sit quidquid unquam in me arcus livoris super his jaculatus est, et enervatum quidquid serpentinus odii sibilus amarius in me cavillatus est. Unum autem verbum, et pro omnibus unum, hoc est, cujus per omnis hujus tomi areolas semper meminisse debes, scilicet ut quidquid in hoc velut conflictu laute, lepide, amabiliter dictum sit, applices tibi: quidquid vero dure, acide, mor-

alaciter inspersum sit, adversæ detrahentium reputes parti.

IX. Video, frater, video quisquis es quem sub amici persona mihi opposui, quem sub advocati scena figmenti ex adverso dicere feci: video, inquam, quod ancipiti me gladio impetis, ac duplici mecum telo congrederis: in altero quidem levitatis inconstantiam arguere paratus, in altero vero pertinaciam in vitis confodere animatus. Attentius ergo videndum est, quia in me subtili criticorum lance uteris, quid ad singula responderi conveniat objectis. Ergo arguis in me levitatem vanitantis animi, qui velut hæc illac fluitans vacare desideret, et gloriari, pro eo quod Leogium nostrum tantopere laudaverim, meque ibidem cum necessariis meis libenter vivere dixerim, quod quidem injuria facere, nec æqui bonique ducere videris, sed commoda nostra obliquo invidiæ oculo limare, et cynico detractionis morsu venenare contendis. Nunquid nam diversis locis et temporibus melioris vitæ rationem colligere, velut variis litterarum studiis et disciplinarum experientia, liquidum scientiæ mel stipare adseris levitati? Num in melius velle proficere deputas vanitati? Nunquidnam e diversis locis salubres petuntur et aquæ et herbæ, quæ suapte vi valeant quæque morbida sanare? Nonne duodecim sunt horæ diei? nonne ordinate dispositum est quid sit agendum mane, quid antemeridianis, quid postmeridianis horis, quid vespere? Sed jam heu! matutinum, in quo erat lætitia, transit; et vespere, in quo demorabitur fletus, advenit. Jam posuit Dominus flumina in desertum, et fontes aquarum in sitim; terram fructiferam in salsuginem, et cætera. Et quid de reliquo faciendum est in hac rerum sentina, ubi cunctis quæ a Patribus ad nos demanarunt, et studiis et disciplinis tantopere reclamant mores et tempora? Nam ideo, ut tu desipis, a bonis est desistendum, et nudinis insistendum, ut oblitus quid deceat, quid non, Itacensis Ulyssei vitiosum flamus remigium? Nonne magis oportet quemvis, qui quidem vir fiet, ut semper deteriora vitans, id appetat, unde se ipso semper melior fiat? Tam vero abest ut hæc sint animi vanitantis ut sint etiam animi ad postes ostii sapientiæ mane vigilantis; et hoc de fratre sentire vel dicere, sit invidiæ et odii malignantis.

X. Quod autem hostili me premens telo, dicis, quid mihi et Leogio? quod olim insolenter deserens turpi notarim elogio; cuique Moguntinam præferens gloriam, ceu vilem reputaverim scoriam, certe nimis a veritatistramite aberrasti, vel potius totus veritate excidisti. Didum, quæso, tu qui sub ovino velere lupino ritu latras, e duobus alteri præfertur, qui postulat, an qui postulatur? Quid respondere hæsitas? num tibi laqueum tendi putas? Ergo taces? satis concedis illum præferri, quem constat ab altero postulari. Dic ergo, nunquid elogium [id est injuriam] intelli Legiæ, quando eligit ut propter me rogaretur a se ditio; exaltata autem Legia, dum vel invitatus;

vel jussus a summis auri illius sæculi viris, veni Moguntiam? Numnam matri Legiæ feci repulsam? nunquid eam insolenter sprevi, quam velut matrem benevolentiaæ amplexibus strictam nunquam deserui? Profecto non, ut cornicaris, dedi ei libellum repudii, sed decorem tripudii: non elogii notam, sed honoris coronam: quando per os meum eructavit cor ejus verbum bonum; quando contuli in thesauros hujus affluentiaæ, quod accepi in thesauris illius sapientiaæ. Nec unquam hodie effugies, etiam si alter sies Protheus, donec veris victus fatearis, quod nihil quidquam obsit cum ratione loci mutatio, tantum de bono nihil mutetur proposito: quamque sapientem oportet omnes vitæ rationes pro loco et tempore metiri, nec juxta leviculum Diogenem omnia in medio haberi.

XI. Quod autem de Flacco tuo ad vitii notam mihi inuris, sive poeticum illud, sive philosophicum sit, satis sui auctoris struit argumento, ad id quod astruendum instituit, non tamen ut proposuit, ita est necessarium: quia qui trans mare currunt, sicut cælum, ita mutare possunt et animam, V. G. si quis idiota et insulsus Athenas pergat ve. naviget, ibique doctrinae sale inspersus, stultitiam sapientia commutet. Illud autem sequens, ubi de loci vel cœli mutatione tacuit, et animum redarguit, magis facit ad rationem; nihil ad bene vivendum, vel prodesse vel obesse loci, nisi certa mutationum ratione; quin potius valde culpandus est animus, qui se nunquam effugit talem, qualis jacet in corruptela et cœno vitiorum, et per arctam morales disciplinae semitam ad seipsum non confugit talem, qualis effici potest in schola virtutum. At vero non est modo nostri otii vel operis exquisitius prosequi quid de his argumentando elici possit: hoc interim, si placet, relinquantur eis quorum tota natio, tota ratio garrulitate procaci concertando, sophisticis cavillationibus totum discendi vel dicendi otium operamque insumit.

XII. Habemus autem antiquiora his quæ ad hanc rationem faciunt argumenta, quibus probetur, quid vel patria vel locus aliquis ad bene vivendum sapienti nihil confera, vel auferat: quin potius ipsa sibi virtus ad bonam beatamque vitam usquequaque sufficiat. Denique Teucer, inhibito sibi sine patre reditu, cum Salamina patrem aversaretur, et a sociis Patriam suspirantibus ubinam vellet degere rogaretur: Patria, inquit, cujusque est, ubicunque bene est. Quo quid acutius ad hanc qua de agitur, vitæ rationem dici possit non video, si bene esse suo accipiat modo. Socrates quoque rogatus cujace se esse fateretur? mundanum esse se respondit, id est, non unius alicujus loci, et incolam et civem esse totius mundi. Hoc verbo designans, quod ubicunque esset, nihil de virtutis proposito mutans, idem esset; quodque cum omnibus qui in toto mundo ratione uterentur, communem vitæ municipatum haberet. Philosophi quoque nobilissimi, sicut in veteris monumentis legimus, Zenocrates, Crantor, et Chrysi-

pus, Aristoteles, Carneades et Panætius, aliique innumeri, nullum certæ habitationis locum sibi ad bene vivendum elegerunt: sed semel ingressi ad investigandam toto fugientem orbe sapientiam, nunquam domum reverterunt. Talis est vita perfecti consummatique sapientis, quem quocunque res cedat, non in Phalaridis tauro vel carnificina, quem a constantia gravitate, a propositi rigore nullus unquam deflectit locus; cui totus mundus ad bene beateque vivendum unus est locus. Sed quorsum ista? scilicet ut arguens refellatur, videatque locum vel insessum vel mutatum, sapienti nihil obesse, cujus propositum est ubivis locorum in constantia virtutis eundem esse.

XIII. Sed quid nobis hæc peregrina? Scilicet apostoli, quos de mundo elegit qui mundum fecit, primum sub cœlesti magistro in schola veritatis vitæ vocis auditu eruditi, dein ut radii veri Solis emissi ad illuminandum, et ut sal terræ dispersi ad purgandum et condiendum, non patriam vel locum, non agrum vel domum, non quidquam quod mundi esset sibi proprium duxerunt, sed salvandis animabus primo durissimum prædicandi laborem etiam in frigore et inedia vanisque periculis impenderunt: dein exemplo Magistri, qua charitate majorem nemo habet, animam suam pro fratribus posuerunt. Omnis autem beata illa posteritas, quæ ex hac Patrum spiritali generatione descendit, populus scilicet acquisitionis, qui testamento sanguinis Christi in Israeliticam dignitatem adoptatus, in genus electum et regale sacerdotium Domino eligente successit; omnes, inquam, isti eandem vitæ viam, licet sub varia graduum et officiorum distinctione ingressi, quia in terra aliena, non quæ sua essent, sed quæ aliorum laboraverunt; quia non habentes hic manentem civitatem, futuram inquisierunt: ideo in veram repromissionis terram filiorum Israel, ab eo qui ascendens captivam duxit captivitatem, feliciter transmigrati, facti sunt ibi cives sanctorum et domestici Dei.

XIV. Neque vero arbitreris, me aut ignorantia cæcitate, aut oblivionis caligine obrutum, ordinatas Christianæ militiæ phalngas præterire, aut eis petulanti vagantis licentiaæ arrogantia præjudicium inferre, quæ videlicet intrantibus novæ Hierusalem, tam se ipsis quam infirmioribus Ecclesiæ membrorum armatura Dei protegendis excubare videntur et regularis vitæ rationem, seu militaris vigiliæ stationem demigrando mutare prohibentur. Novimus enim divinis Patrum edictis cautum esse, ne quis, nisi recta ratione, ad alia demigret, ne quis alienum clericum sollicitet: nihilominus etiam scimus libere permissum, si qua Ecclesia in diversis graduum et officiorum functionibus minus plenas habeat, ab alia Ecclesia cui talium copia est, non negandum petens accipiat. Graduam, inquam, velut si de alia Ecclesia sibi petat ordinari episcopum aut presbyterum: officiorum, velut si sibi petat institui regularem prælatum aut litterarum magis-

trum. Scimus quoque in eisdem spiritualis vitæ gregibus alios esse, quibus contemplativæ dulcedinis felix patet otium : alios, quibus in lucrandis animabus activæ dispensationis evangelicum inungitur negotium : quorum alii circuli, alii vectes, alii vectores facti, novam testamenti arcam portant, donec eam in æterna sistant vita, in laudem et gloriam omnipotentis Dei. Hæc est illa graduum et officiorum distinctio, et honorum operum quæ in his geruntur splendor, quem videbat propheta in ornata reginæ, quæ in vestitu deaurato assistens a dextris sponsi regis, fulget circumdata varietate. Hanc eamdem distinctionem idem propheta in ænigmate speculabatur, quando miratus admirabile nomen Domini in universa terra, pro eo quod super cælos elevata esset ejus magnificentia : miratus, inquam, filium hominis paulo minus ab angelis minoratum, et propter passionem mortis in consessu Patris gloria et honore coronatum : *Omnia, inquit, subjecisti sub pedibus ejus, oves, boves, pecora campi, volucres cæli, pisces maris*. O beatus ille qui talia videbat! beata et sanctorum Ecclesia, quam, et cui, et in qua talia prævidebat! Ibi enim sub pedibus Christi discretas videbat pias volucres cæli ab his quæ obunco avaritiæ rostro, recurvo rapacitatis ungue mitiores alites in aere devorant : ab his quoque, quæ ad hoc innatant aquis, ut in profunda cupiditatum demersæ, hiantem avaritiæ ingluviem rapaci miserorum piscium captura pascant. Ab his, inquam, discretæ sunt mites illæ volucres cæli, quæ picturatis honorum operum vestitæ plumis, habentes etiam virtutum pennas et duplices charitatis alas, quasi columbæ volant ad fenestras suas. Ibi etiam sunt stellæ cæli, quas Abraham in promissione accepit : *Multiplicabo, inquit, semen tuum sicut stellas cæli, et velut arenam maris*. Hæ stellæ puritate vitæ lucidissimæ splendent in cælo, sicut Ecclesiæ verbis radiantibus, exemplis rutilantes.

XV. Sed quid nobis ad volucres? quid nos ad stellas cæli? Nos enim sumus miseri pisces maris, nos sumus arena maris, nos fluctibus sæculi ut arena contundimur; nos æstibus mundanæ incertitudinis, ut vagi pisces circumferimur. Et quæ est nostri ad pias volucres cæli comparatio? quæ ad lucidas stellas collatio? certe ea quæ est nihili ad aliquid, si tamen ratio patiatur, ut hoc comparatio dici possit. O utinam in aliqua spirituali lacuna procul a tempestatibus conquiescamus! utinam sub aliquo vivæ rupis abscondito delitescamus, ubi venti fortunæ vires suas exserere, et nos ludibrium suum nequeant facere! Hanc ergo quietis lacunam et vivæ rupis latibulum, nostram mihi eligerem et optarem Legiam, nisi tu tam aspero Flacci tui sale defricares levitatem meam. Eligerem, inquam, studiorum nutricem Legiam, fontem utique subtilium ingeniorum, et divinæ sapientiæ feracem locum, utpote civitatem quam digitus Dei multiplici distinguit gratia, quæque sui similes viros dono Dei semper est

A editura. Sed quid dixi? quasi ipsa mea laude indigeat et non per se satis emineat. Non enim indiget alicujus laude adumbrari, vel in commentitiam effigiem beatæ civitatis alicujus sermone picturari : quia vere viva civitas est, et beatus locus, divinæ religionis vivens institutus et legibus. Cum ergo angustum matris et nutricis nostræ caput nive candidius albeat reverendis antiquæ sapientiæ cunis, cumque trito gestet in vertice splendidum diadema divinæ religionis; fulgeat quoque auro tectis insignium gestorum cycladibus, et tota sit desiderabilis undique virtutum circumamicta varietatibus : sanusne sis, si suadeas ut umbram alarum ejus non requiram? quod tantidem est, ac si hortere, ut eam odio habeam. Numnam ut ejus solus potiaris, solus communibus fruare commodis et gaudiis? Sed absit hoc a modestia et probitate tua; absit ut hoc unquam de te quem tantisper norim, credat anima mea. Tam vero abest, ut a me odio habeatur, ut etiam si prohibeat, vehementissime dirigatur.

XVI. Nec hoc dico, quin uber colonia, quam inhabito, paterna mihi viscera, et materna exhibeat opera : sed autem tecum ludo, aut opto quod vellem, si ita sine honoris præjudicio fieri concedat Dei gratia : nec mihi debes ad vitium reputare, quod apud præstantes viros, dum res ita poposcit, constat non insolitum fuisse. Namque plena est exemplorum vetustas, plena et modernæ ætatis novitas, quanti quique illustres viri certa ratione loca demutaverint; nec loca ipsa, sed quid inibi moribus eorum oberat, devitarint; aut certè, ut multis ad salutem prodessent, ad alia demigrarint. Abraham quippe et filii ejus patriarchæ non tot loca mutavissent, non tot puteos aquam vivam quærentes fodissent, si in uno aliquo loco cuncta bona vitæ suæ congruentia reperissent. Jacob quoque, nihilo minus vates quam patriarcha, nunquam in animabus septuaginta (qui mysticus numerus est) ad Ægyptiam descendisset primo ubertatem, postea servitatem, nisi canineam fugeret famem. Joseph quoque bis venditus ab invidis fratribus bene locum mutavit, qui in tempore angustiarum multis ad vitam profuit. Qui videlicet vir primo virga tentationis eruditus, et camino tribulationum ad purum excoctus, inde in dominum Ægypti excrevit, unde dorsum patientiæ sub oneribus et manus obedientiæ in cophino servituti subegit.

XVII. Possem innumera ejusmodi ad medium deducere, nisi castigato tibi crederem ista sufficere. His ergo Flacco tu cum cælo et animo suo castigatus sit responsum, quam se copia suggerit, ne de cætero alicujus propositum tam improvide carpserit. Excute ergo de manibus cum cælo suo Flaccum tuum, et psalterium arripe meum. Quod si non vis, sine rivali solus ama et habe illum : satis autem inexpugnabilem luce rationum superius probatum videtur. Tamen si Flaccus tuus taceat, quin bene vivendi locus est, ubicunque sis, et si te

animus non deficit, equus est etiam salubris.

XVIII. At tamen licet vagando et vacando bene vivendi querere locum, e sacrario sapientum viperas eccephalorum eliminet regula rationis; tamen permagni refert videre, quibuscum diverseris. Non recordaris quid laboranti prophetæ divinum dicat oraculum? *Fili, inquit, hominis, increduli et perversores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas.* Num te præterit genuina scorpionum malitia, qui non cæte mordent, non lingua inficiunt, non ore venenantur, sed tantum nocent cauda? Hos quippe scorpiones notabat Psalmista cum dicebat: *Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequerbar.* Item: *Qui loquuntur pacem cum proximo, etc.,* quos quantum ipse omnesque sancti viri semper execerati sint, subdeando aperit: *Da illis secundum opera ipsorum, et cætera quæ sequuntur.*

XIX. Ecce iterum me pervicaciter premens adjicis: Nunquidnam eidem Prophetæ mandat idem oraculum, locum vel animum fugiendo matare, at non potius ad corrigendos perversores et evenuandos scorpiones, etiam usque ad sanguinem resistere? Nonne idem Prophetæ vincula, famem, lacum cœnotum pertulit, cæteraque id genus plura, quæ a principio semper piis malignantium perversitas intulit? Utique, frater, ita est: et tamen non modo in malis, sed etiam viris supra vires est semper in prociacta esse, nunquam animum ad divinæ contemplationis dulcedinem remittere: jugiter tumultus assultibus percelli, nunquam internæ dulcedinis quiete foveri. Nunc iterum antiqui illius Musonii dicto, velut hostili armaris telo, dicens: Animum remittere, amittere est; et Christiano theologi nostri munitis clypeo:

Nunquam bella bonis, nunquam discrimina desunt.

Ad hæc ego: Animum, inquam, in deliciis voluptatesque resolvere, et posthabitis iis quæ ad salutem animæ operantur et protegunt, in terrena desideria remittere, vere amittere est. Verum animus a sæcularium tumultu, quantum homini vacat, feriatas, si nubes curarum, si ventos imbresque detrahentium linguarum, si tempestates et turbines falsorum fratrum in altum se attollens transcenat, et a districto rigore militaris disciplinæ remissus, in illam placidissimam et lucidissimam divinæ contemplationis quietem se totum resolvat: ita vere non amittitur, sed potius retinetur, vel (quod potissimum est) tunc demum vivere videtur. Quod autem noster ait Theologus, semper Christiano esse pugnandum, nihil unde vel ausim vel queam diffingere; sed tamen salva virtutis constantia liceat dicere, satis superque esse laboris, si a foris in falsis fratribus bella et seditiones cessent, interius vero nostri conatus vires contra antiqui hostis tentamenta decertent, donec his armatura Dei superatis et expugnatis, donante Christo accipiamus quietem pacis perpetuæ.

XX. Adhuc pervicacius agens dicis, semper in Christianæ militiæ castris utrumque pugnandi genus

A sudavisse et Augustinum, Ambrosium, Athanasium innumerosque notæ frontis Patres, et exterius contra apostolos et discipulos Satanae, et interius contra spiritualia nequitiae usque ad victoriæ coronam fortiter dimicasse. Assentior quidem, frater, his quæ tum vere, tum curiose argumentaris. Mihi tamen non satis recte omnem electorum Ecclesiam in hoc pugnae studio concludere videris. Nam et de fastis et chronicis, imo si de authenticis scripturarum monumentis Deo militantium colligas annales, certe tam theoreticis, quam practicis, hoc est tam otiosis quam negotiosis virtutibus, eos Deo placuisse invenies. Et ut pauca de his in argumentum fidei compendio perstringam, considera sub umbra legis Josue, Gedeon, David, et coronam Machabæorum; dein Moysen, et Aaron, Eliam, et Elisæum, et prophetarum chorum. Ad summam nota quod Paulus de iisdem antiquis Patribus dicat: *Sancti, inquit, per fidem vicerunt regna, et cætera quæ sequuntur usque circumierunt in meliort, et in solitudinibus errantes; et tandem omnibus enumeratis concludit dicens: Et hi omnes testimonio fidei probati inventi sunt.* His et hujusmodi, si diligentiam considerationis adhibeas, videbis certe patriarchas quidem practice negotiis instantissime occupatos; prophetas vero contemplativæ quieti serena mente feriatos. Quomodo enim aliter, vel isti salutem gentis suæ forti manu propugnarent, vel illi sereno mentis oculo beatas visiones viderent? Nec hæc dico, quin in utroque ordine fuerint plures utriusque propositi: sed hæc tamen adscribitur generalis distinctio utriusque ordini. Transacta autem Veteris Testamenti nocte, in cujus firmamento memorati Patres velut clarissimæ lucebant stellæ, ubi illuxit dies quam fecit Dominus, et ortus est Sol justitiæ Christus Jesus, vide Barthanam Petrum, et vas electionis Paulum usque ad martyrii coronam in acie perstitisse: Joannem vero angelicæ virginitatis theologum, et Lucam Evangelii conservum, quorum alter primo contra bestiam Domitianum aliosque antichristos fortiter decertavit; dein vero sopitis earundem bestiarum furoribus, theologiæ otio vacans, et in ipso divinitatis arcano Evangelii calamum tingens, in pace consenuit. Lucas autem cum peripatetico Paulo aliisque Evangelii veredaris, primo circumquaque desulavit: dein in theologiæ otium se conferens, et sacram incarnati Verbi historiam texens, beato fine in pace obdormivit. Vide dehinc quos memoras, Augustinos et Ambrosios, ut vere asseris utroque pugnandi modo in acie feliciter perstitisse. E diverso autem attende Paulos et Antonios aliosque innumeros Christi crucifixos pene ab exteriori turbine vixisse feriatos; atque etiam ipsa interioris pugnae certamina, adjuvante gratia Christi, post tergum misisse, et jam quasi in cælestibus ei conregnare qui dicebat: *Nostra conversatio in cælis est.*

XXI. Nec solum theologi evangelicæ lucis irradiati claritate, verum et priores philosophi et heroes quamplurimi gentilibus obvolati tenebris, non tam

exorto Solo justitiæ, et negotiosis et otiosis virtutibus, quas partim naturæ beneficio, partim liberalium disciplinarum studio assecuti sunt, vitam suam in illo suo honesto et utili solertissime exercuerunt : quando alii eorum vel artis militiæ stipendiis devincti, vel publicis administrationibus perfuncti, domi forisque graviter agendo, terra marique fortiter pugnando, celebre nomen sibi perpetuo, ut putabatur, propagarunt. Alii vero vel emeritis laboribus nobili otio donati, vel etiam in otium quod elegerant odio sæcularium, se conferentes, vel scribendo, vel disputando juxta sibi ac reipublicæ consuluerunt.

XXII. Quod si, ut argumentosus es, etiam nunc præmissis pugnacius contendis refragari, succenturiatis cineta sentiis aderit ipsa Veritas, nec suis desinet partibus suffragari, et ut verius testatiusque sit quod asseveramus, adducet nobis in præsidium fidei de consilio utriusque Testamenti personas, de altero quidem Rachelem et Liam, de altero autem Martham et Mariam. Sed quorsum hæc omnia? profecto, ut patenter advertas, vicit præmissum est, semper et otiosis et negotiosis virtutibus electos suos Deo complacuisse, nec alteram partem unquam alteri præjudicasse. Quia sicut acceptat Deus quod practice laboratur, ita non excluditur ab ejus beneplacito, quod suo tempore theorice sabbatizatur.

XXIII. Papæ autem ut nodosus es, frater, ut fungino capite es, et totum te legis! Jam enim putabam te desiisse, et vel dicentis auctoritate, vel potius dictorum gravitate pressum, manus veritati dedisse. Et ecce iterum clangis tuba, iterum per strepis ad arma, iterum excusando impugnas animum, qui tantopere otium amplectitur et quietem, minitans segnitiam et socordiam, quæ se theoriæ pallio amicit, te, detracta pelle e latebra quam fovet, protracturum in lucem : recurrisque ad prædictum prophetam dicens, quod corrigendis perversoribus et evenendis scorpionibus tanto impensius acriusque institisset, quanto furiosius eos ad repugnandum, et seipsum discerpendum animatos vidisset. Ad dis quoque pigritanti stimulum Flacci, quo ille satirico Damasippi sui perornatus commento, in desidiâ invehitur dicens :

Invidiam placere paras virtute relicta.

XXIV. Contemnere, miser, ve, medius proponis fortissimum illud constantiæ solamen, quod vas electionis et solidissima mens primitivæ in electos persecutionis manu detegit dicens : *Omnes qui volunt in Christo pie vivere, persecutionem patientur. Et : Non coronabitur, nisi qui legitime certaverit.* Adhibes quoque præterea certanti scutum divini protectionis, quo Dominus in propheta perduelles suos confortans dicit : *Ne timeas a facie eorum, quia ego tecum sum ut eruam te, dicit Dominus.*

XXV. Fateor quidem, charissime, vera sunt et ea quæ de crassa satirici Damasippi profers Minerva, ubi poeticum figmentum philosophicum ha-

bet argumentum; vel ea quæ de divino producis oraculo, ubi sine nube figmenti, clara patet veritas argumenti. Vera, inquam, sunt, et omnino idonea, non tamen omnino efficacia ad persuadendum, quando animus irrevocabili tenore ab his diversum eligit propositum. Didicisti cum Tullio docente oratoris officium et finem : officium quidem, apte ad persuadendum dicere ; finem vero, persuadere dictione. Horum ergo alterum optime affers, dum apte ad persuadendum dicis : alterum vero minime, quia dum persuadere dictione minime vales, sine excidis. Nosti autem quod tanti æstimatur officium, nisi sine suo, id est effectu potiat, quanti est satio, si nunquam metatur. Proinde apte de labore dicens, officio recte fungeris ; sed dum quietem et otium eligenti persuadere non potes, ut supra dictum est, sine excidis. Quis enim hodie otium negotio non præterat, quando, si labores in vacuum cadat ; si cesses, tantidem valeat? Quis enim non temperet a labore, ubi negato etiam eo de quo convenisti denario, minimum laboranti, plurimum conferat otianti, si quidem otio bene utatur? Quis autem, nisi mente captus, tali pergat tempestate supra spinas serere, ubi mala terra tribulis genuinæ perversitatis horrens salubrem cultoris manum, et bonum verbi semen spernit admittere? Felix utique terra, in qua per verbum hominis seminatur verbum Dei, quæ cælestibus rigata et completa docentium nubibus, centuplum reddit fructum ad horrea Domini Dei sui. Extra terra illa ferrea merito cælum habet æneum, quæ accepto semine non secundata germine, quidquid spinarum et zizaniorum generat, in tempore messis alligatis fasciulis mittitur in ignem æternum. Denique tali terræ et tali vineæ cultoribus non respondenti Paterfamilias merito iratus per prophetam minatur dicens : *Non putabitur, nec fodietur, et nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem ;* scilicet eos quos secundum propositum prædestinationis prævidit damnatum iri, hoc verbo secernens ab his, quos præscivit et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui. Inde etiam, ut arbitror, legislator et prophetarum Dominus in suo, de quo tota lex pendet et prophetæ, Evangelio loquitur dicens : *Nolite sanctum dare canibus, neque margaritas mittatis ante porcos.* Quo utique verbo damnandos secrevit a salvandis, ne serdis prædicando in vacuum cedat pia sollicitudo laborantis.

XXVI. Jam tandem, charissime, fateris, ut arbitror, me tali temporis articulo mihi tibi, et piis omnibus, nec frustra, nec otiose exoptasse otium : quippe quando nec honesto, nec utili, vel certe (quod his antiquius est) saluti non respondet negotium. Unde, ut arbitror, veris victus, et quietis illecebra ductus in nostram cedis coloniam, nec ultra, si sapis, infensor otii contra defensorem insinues querelam. Ut autem pernoveris quod nunc huic tomo maxime in causa est, mihi quidem optabile requiro otium, utpote qui longe longeque ultra

legitimæ missionis metam emeritis milito stipendiis : tibi vero, licet adhuc succulento et viridi, et piis omnibus, tantidem, quia timeo, vel certe video quod in laborando frustra volvitis rotam nativitatís. Quare autem frustra, quia superius abunde est expressum, castigatæ disputationi idem repetere superfluum est. Nosti præterea quod levitæ ex mandato legis a xxv annis et supra jubentur ministrare; a quinquagesimo vero, qui et Jubilæus est et mysticis celeberrimus sacramentis, custodes vasorum fore. Maturius autem lege militarium sanctionum tirones scribuntur ad militiam; eandem tamen, quam et illi, legitimæ missionis habent metam. Cathedra quoque scholaris magisterii et juxta metam militaris disciplinæ in auditorum catecheseos habet januam institutionis, sed longe maturius absolvitur exitu necessariæ missionis. Cujus laboris tempus, quia nihil difficilius sub sole geritur, vel quod magis operarii sui vires exhauriat, a sapientibus præfinitum est septenne, nisi de cætero is qui præest, auctoritate præsideat, non labore. Omnes itaque has metas, partim tu, charissime, ex toto, ego jamdudum, transegitus, et adhuc gemimus sub fasce, adhuc in eodem desudamus labore; et nulla nobis adhuc arrisit gratia emeriti honoris, quæ ex æquo compenset vicem tanti laboris. Non est, præter admodum paucos, qui opus illud retractet, non est qui recogitet. Liberales enim disciplinæ nimis et histrionibus posthabentur, et pene per tabernas mendicare videntur, pecunia illa super....
 philo-ophantur, mammona super reges et tetrarchas omnibus dominatur. Ad summam, omnia virtutis præmia feralis possidet avaritia, et in regno pecuniæ ambitio sua taxat mercionia. Quid de tantillis nobis credamus futurum, ubi lapides sanctuarii dispersi sunt in capite omnium platearum? Quæ vero sperari vel concupisci potest, aut dignitatum ministratio, aut spiritualium vasorum custodia, ubi non vasa misericordiæ præparata in gloriam, sed ubique videntur vasa iræ apta in interitum, a vasis craterarum usque ad omne vas musicorum?

XXVII. Ex eadem itaque toxicata avaritiæ radice, et ex hoc pestifero zizaniorum semine, mala orta est et quotidie in pejus pullulat exitialis morum et disciplinæ jactura, adeo ut in nullo regularis officii regimine liceat uti solemnibus majorum censura vel ferula : sed si tortuosis vitiorum anfractibus manum in virga directionis stimulo represseris, continuo pro majoribus quidem aut multitudo similium propugnatrix, aut pecunia defensatrix accedat : pro minoribus vero aut immatura libertas, aut allatis pedibus fuga liberatrix intercedat. Sed de majoribus silere præstitit : veritas enim odium parit. At vero hi qui adhuc sub scholaribus ferula erudiendi essent, quia ignaviæ, socordiæ et deo suo ventri manus dederunt, dum instrui refugiunt ad gravitatem moralis disciplinæ, ut levis palea circumferuntur omni vento doctrinæ, et, juxta eundem Apostolum, sanam doctrinam non sustinentes, sed ad sua desi-

deria coacervantes sibi magis, ros, prurientes auri- bus, vanis et pestiferis inserviunt vocum vel quæstionum novitatibus : et qui adhuc nudum et molle lutum in rota disciplinæ artificii pollice et vehementi torno formari deberent in vasa gloriæ, ab inde in externa fugitando resilientes, deformantur in vasa contumeliæ. Qui etiamsi aliquid extremæ vel garrule cujusdam scientiæ colligant per eruditoria, quasi vagi palantesque nullo contenti discursant. Quia de moribus extrema, vel nulla quæstio est, reversi ad suos, excusso ab indomita cervice timoris jugo, et disrupto disciplinæ freno, seipsos perditè vivendo, alios fermento malitiæ corrumpendo, totos rapiunt in præceps.

XXVIII. Qui am vero facti suæ cujusdam institutionis pseudomagistri, dum certum ignorant præsepe, nec in sua quæ non habent, se possunt recipere, hac illac per villas pagosque urbesque circumcursant, novas Psalterii, Pauli, Apocalypsis lectiones tradunt, juventutem novorum cupiunt, levitatis pedissequam, disciplinæ refugam, post se per voluptatum declivia trahunt : reverentiam disciplinæ, subjectionem obedientiæ, observantiam religionis, postremo omnia regularis vitæ munia perditissima morum corruptione confundunt.

XXIX. Et ne forte me putes in hujusmodi derogantis linguæ tela dirigere, et novorum, imo meliorum suggillationem invidiose texere; non omnino credas verbis meis, crede potius oculis et auribus tuis. Vide, si placet, quam sanæ doctrinæ, quam salubris disciplinæ theologi de Turonensi emergant academia, cui præsidet apostolus ille Satanæ Be regarius. Vide, inquam, quam pestilentes, imo lethiferi scorpiones et reguli de cavernis erumpant totius nostri temporis Babylonæ; qui hæresiarchæ sui musto ebrii, et veneno delibuti, de sacris sacrilegas introducunt novitates quæstionum, ad nihil utiles, nisi ad subversionem audientium : quorum sermo ut cancer serpit; quia scientia, quæ inflat, non adificat, sed subvertit.

XXX. Isti de rebus sacrosanctis, de cœlestibus scilicet sacramentis, quæ sancti Patres, quoties ad ea se audebat tractatus eorum attollere, videntes ea non solum sermonem, sed etiam humanam superare rationem, et reverent, ut oportebat, attingebant; et, ubi opus erat, habentes clavim David, subtili discretionè aperiendi et claudendi, quantum ad sobrietatem sapientibus satis esset, ea catholice exponebant; de his, inquam, rebus et sacramentis et novas et peregrinas cudunt a fide intelligentias; et ipsa sacramenta cœlestia, quæ in altari consecrantur, dicentes umbram esse non veritatem (quod lingua refugit, et auditus perhorrescit) obnoxia contendunt ventri et secessui juxta naturæ necessitatem, quæ scilicet naturæ dominus in fœdere humanæ reconciliationis omnipotentiæ suæ sacramentum fecit, et Christianæ animæ escam spiritualem, unde in æternum vivat, dedit. Isti eundem agnum paschalem, qui eadem sacramenta in seipsum ineffabiliter

transformans nobis condidit et consecravit, crudum vel coctum aqua, non assum igni comedunt, et quod ejus residuum est, et semper erit (quia nullus unquam mortalis, quantumlibet sciens, ad incarnati Verbi arcanum plena intelligentia in hac vita penetrare potuit, aut poterit), igni non comburunt. Isti improvidam simpliciorum fratrum facilitatem, et maxime curiosam discurrantium perfugarum levitatem novo quodam docendi lenocinio occupantes, primo ipsam Scripturarum superficiem, quasi plenam ad septicolonnem sapientiæ domum ostendunt viam, et rectam, velut ad portum salutis, demonstrant semitam : deinde sophisticæ disputationis retibus captos, et carnalis scientiæ acumine hebetatos, per captiosos necessariæ argumentationis ducunt anfractus : donec extranea et a salute peregrina quæstionum novitate pulchre ad perniciem instructos, una secum demergant in puteum interitus.

XXXI. Tales ergo quia non advertunt, quod non humano aut sæculi sensu in Dei rebus sit loquendum, quodque inventum mel ad sufficientiam, non usque ad nauseam sit comedendum, dum sua freti sapientia nimium majestatis profunda scrutantur, oppressi a gloria in errorum profunda præcipitantur : et dum imprudenti carnalis sapientiæ audacia lipientes oculos animalis hominis, qui non percipit ea quæ Dei sunt, in verum Solem desigere nituntur, ipsius inaccessæ lucis radiis repercussis, in exteriores errorum tenebras projiciuntur. Isti de divinis sacramentorum mysteriis, semper quidem reverendis, nec unquam humano sensu aut ratione attingendis, dum impiis non timent contentionibus inseruire, nihil sano auditu dignum merentur diffinire : et dum naturæ terminos volunt includere, et id quod totius rationalis creaturæ rationem superat, humana ratione pergunt concludere, vere in lapidem offensionis et petram scandali impingunt : quia de piis sane doctrinæ uberibus pro lacte, butyrum aut sanguinem exprimere contendunt. Hanc mortiferi dogmatis pestem ab Ecclesia sua Christus Jesus radicitus evellat, priusquam modicum fermentum totam massam corrumpat.

XXXII. Cum ergo hoc toxico, insuper et multiformi malitiæ et nequitix fermento tota undique fermentetur Ecclesia, nec usquam pene sinceritatis et veritatis integrum servetur azyma : cumque nemo pene sit qui contra hæc vel ad vera bonæ vitæ instituta, vel labore ipse, vel laborantem de vita mercede remuneret ; et ob hoc ipsa quæ vix residua est, laborantium paucitas tædio victa, a labore temperet : quis negotio non anteponat otium ? quis inutili labori et clamori ad surdos non præferat quietem et silentium ? *Posui, inquit, ori meo custodiam cum consisteret peccator adversum me : obmutui, et humiliatus sum, et siliui a bonis.* Et quid hujusmodi humiliatis et a bono silentibus agendum sit Jeremias docet dicens : *Sedebit solitarius, et tacebit, quia levavit se super se.*

XXXIII. Hæc omnia sapienter despexit Herimannus Remensis, Drogo Parisiensis, Spirensis Huoremannus, Bavenbergensis Meinbardus, et præterea multi, et præstantes, et præcipuæ auctoritatis viri, qui, præcis speciebus, et abdicatis laboribus, studiis valefecerunt ; et sapienti consilio usi, in theologiæ otium concesserunt. Ego vero quid facerem ? cur non idem vitæ propositum de cætero eligerem ? Ego vero ac lubens. Ad hoc enim etsi generalis piorum omnium querela vel causa me non urgeret, singularis tamen vitæ meæ decursus, et rerum mearum proventus me idem eligere satis moneret. Vitæ namque decursus continuo laboris attritu effetas exhaustit, si quæ supersunt, corporis vires, et præmaturas inspergit capiti nives : unde et maturum mihi minatur exitium, nisi mature me conferam in quietem et otium. Proventus autem rerum mearum, licet abunde expetendarum affluat copia, tamen maxime desiderabilium aperiatur inopia, eorum utique de aureo majorum sæculo prius audita, quæ felicioribus nostræ memoriæ diebus ipso oculis meis vidi, scilicet fidem non fictam, et veritatem integram ; præceptum Domini in invicem conservare, justitiæ et æquitati nihil anteponere ; nihil remittere de gravitate disciplinæ et religionis, nihil admittere quod non esset publicæ utilitatis et honestatis ; cæteraque id genus omnia, quæ in luteis humanæ naturæ cratibus auratis possunt mentes ædificare, et in vasis fictibus desiderabiles thesauros reponere. Hæc sunt quæ melioribus nostræ memoriæ diebus me videre, et his interesse serio gaudebam. Nunc vero quia pene ex toto defecerunt ; non tam meam, quam communem desleo miseriam.

XXXIV. Et ut antiquiora, et ob hoc meliora se taceam tempora, et de his loquar quæ partim ipsi vidimus, partim recenter gesta fideli relatione didicimus ; a diebus domini Notgeri nostræ urbis episcopi, eorum pontificum qui ei contemporales in Ecclesia florebant præcipui, usque ad hæc quæjam in miseria defluerunt duo lustra, misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax osculate sunt. Nunc autem de terra sublata est, et justitia in cælum recessit, et repentino quodam fortunæ impetu, et monstruosa rerum perturbatione inversa et perversa sunt omnia ; et, ut breviter dicam, omnia prædictis contraria. Adeo ut si quis inter has sæculi tempestates eodem rationis claro et eadem via mandatorum, quasi cælestium ductu siderum, velit seipsum et sibi credita regere, ipsa turbidus violentia percussus cogatur ab incepto desistere. Quod quam horribile, quam monstri simile sit, nulli facile explicabile est. Legimus enim nobis illud prioris sæculi aurum argento cæteris inferioris pretii metallis sensim et per temporum intervalla degenerasse, nec tam subito sui coloris speciem amisisse. Nunc autem, ut præmissum est, monstruosa et inaudita quadam rerum perturbatione, quasi in momento, a suo statu subversa sunt omnia : nec pene

quisquam est, qui proprii ordinis vel officii servet legitima: sed desiderabile illud nostri temporis annum repentino quodam casu, non ut prius per temporum intervalla, non in argentum vel cætera quantivis pretii metalla, sed in stipulam et fenum, aut certe in favillam et cinerem omnino redactum est. Ut enim cuncta quæ superius objectis tuis respondendo dequestus sum, compendioso recolligam epilogo, postquam clarissima duo Ecclesiæ luminaria, quæ nimis sero Deus accendit, et nimis mature in abscondito faciei suæ a conturbatione hominum abscondit, Henricum dico secundum imperatorem, et Liutboldum Moguntinæ sedis protopresulem, in quos aurei sæculi fines cum maxima sui decoris specie devenerunt: hæc, inquam, clarissima duo luminaria, postquam ab his tenebris ad veram lucem, a qua etiam huc alluxerunt orbi terræ, ut oramus et optamus, assumpta sunt; quidquid divinæ religionis, quidquid æquitatis et justitiæ, quidquid liberalium studiorum, quidquid liberalis disciplinæ ubique vigeat, sicut tunc temporis Ecclesia et vario virtutum decore et multiplici liberalium litterarum propagine florebat, cum eis pariter sepulta, imo in cælum recepta sunt: ita ut nihil eorum pene remanserit in terra præter admodum pauca, et hæc ut umbræ inanis vestigia.

XXXV. Namque in primis, hi qui in populo Dei magistratus et duces locum regiminis occupant, sine respectu Dei videntis, sine metu hominis corrigentis, omnes pene quæ sua sunt quærent, non quæ communiter et aliorum: quia non est timor Dei ante oculos eorum; et ideo contritio et infelicitas in viis eorum. Et quomodo cognoscent viam pacis, qui devorant, inquit, plebem meam ut cibum panis? Quia vero non est qui hoc requirat, non est qui ardeat, pro studiis divinarum Scripturarum invaluerunt stupa partium, pro gravitate et modestia religionis, gloria et gloriatio vanæ elationis: et dum divitiis et honoribus gestiunt alter alterum prævenire, nec timent profanis mentibus odiis et contentionibus deservire; nec quidquam pensi habent, cum tyrannidem potius quam regimena exerceant: ad quem exitum, imo exitium talia provenire debeant? Hæc autem majestatis et talis potestas, si quando sedeat pro tribunali, ut subjectorum facta debeat examinare, et neglecta in oculo suo trabe de oculo alterius festucam eruere, avaritia comes in medio astans declamat querelas; exsudat causas, fas et nefas, sacra et profana in medio haberi deplorat: miserationem judicum, auctoritatem legum, jura divina et humana implorat; et nisi id quod arguitur, in loculos nummularii illius qui incesserit, fuerit punitum, perturbationem conqueritur fore omnium judiciorum. Hoc autem tonitruo cunctis terrore percussis, ipsa utrimque susurranti inclinat aurem, utrique parâ linguam aptat venalem, utrumque torvum retorquet oculum, utrique promittenti rapacem porrigit manum: et quem modo quod concupivit habentem accusat,

A modo quod quærebat dantem excusat: perorata vero causa violentiæ et rapacitati cæterisque concubitalibus suis media residens, de libro suo legit quod sit justum, et eisdem juratis legibus sibi assentientibus, lege nummularia in reum profert judicium; et tandiu vinculatus tenetur reus, donec illum absolvat mamma deus: quemque modo Labeonem lege Cæcilia sufficit cruci, modo Catonem lege monetaria donat curuli. In omni autem concione hujus potestatis hoc proponit auctoritas legum, in hoc consentit summa judiciorum, ut qui non potest solvere de immenso suo, solvat quod compar sit de dimenso suo: et si non habet unde solvatur, sine miseratione crucifigatur.

XXXVI. Inde est quod cum in nudinis sanctum videmus Evangelium, venales in Ecclesia columbas et cathedras vendentium, nec longe ab his mensas nummulariorum, quia hodie nec gratis quidquam accipitur, nec gratis datur: cum hæc, inquam, vidimus, attentius vacamus omnes foro quam choro, cautius usuris quam scripturis, impensius mercationi quam religioni; magis implendis capacibus marsurpiis, quam assequendis liberalibus studiis: et omnino missis his quæ evangelica veritas, apostolica institutio, sanctorum Patrum auctoritas ecclesiasticis sanxit disciplinis, sæcularium desiderio adeo inhiamus, cumulandis divitiis tantisper occupamur, ac si tali pretio vitam æternam mercari mereamur. Quare hoc? quia tanti quantum habebas sis. Omnis enim res, ut ait quem nosti:

Virtus, fama, decus, divitiæ humanæque pulchritudo
Divitiis parent, quas quis contraxerit, ille
Clarus erit, fortis, justus, sapiens, etiam rex,
Et quidquid volet.

Cum ergo ex ea quæ malorum omnium radix est avaritia, hæc horribilis spinarum silva emergat, facile, imo horribile, est videre hoc spinetum quem fructum ferat. Inde est quod dum acquirendis immoramur studiis, in comparandis honoribus invicem præcurrentes, non honore invicem prævenientes, antiqua divinæ religionis immetata facie, paterna moralis disciplinæ pene in fabulam redacta institutione, frater fratri invidemus, alter alteri mordendo derogamus: invicem accusantes intestina bella movemus, acutis verborum spiculis fratrum corda confodimus; dolos in corde versantes, simulationem in vultu, fallaciam in verbis proferimus, et omnino ad injuriam mandatis Dei omnia mandata ejus præ pecunia parvi habemus. Postremo omnes levitate et morum inconstantia, quasi arundo ventis adeo agitatur, ut in quo pridie studiosus vehemens vel certe nimius fueris, postridie ne quidem memneris. Et quid super his speramus futurum? certe hoc, ut facto de resticulis flagello omnes hujusmodi Dominus eiciat de templo. Valde etiam timendum est triplex illud animadversionis flagellum, quod per prophetam populo peccatori Dominus intentat, dicens: *Ecce ego inducam super eos gladium, famem et pestem. et disperdam eos in omnem ventum.* Hujus

autem flagelli quosdam quasi ramos et prænuntios videmus sensim de terra oriri, quando paulatim conterit Dominus baculum panis et lætitiã vini, dum inter Christianos audimus geri bella et seditiões, super Christianos paganorum crebras incursiões. Unde datur conjici id quod restat, nisi correctione nostra propitiatur Deus, non diu dilatari.

XXXVII. Inunc, frater, age contra otium et quietem, et qui ea hoc tempore concupiscit, voca pigrum et socordem. Et o utinam, desperatis laborum præmiis, ea potiamur optata et salubri quiete cui non labor succedat, sed gloria accedat in senatu cœlestis curiæ! Si quid, frater, nosti rectius, candidus, imperti: si non, utere mecum. Quod si generosa magnanimitatis tuæ fortitudo adhuc his non acquiescat, et eam nihil arduum aggredi pigeat: alium quam me tibi quære Ferentarium, quia me hoc tempore in pugna non habebis socium: vel quære alterum Martium, cui opus hoc committas, cui tamen bonis iniitiis meliores eventus, quam illi Romano tribuas. Ego vero licet in illo quam terali, tam diutino vinculus carcere, quantalibet potero effectas vires solabor quiete: et spero quod aliquando tandem exaudiar, et longa optatæ missionis ducens suspiria, si non emeritus, saltem emissus, alicui transcribam mea tristia regna. Nihil vero in voto meo ponens, aut voluntati relinquens, me lutum suum ex toto committo figulo meo: ipse me fingit in rota sæcularis ordinis, prout sederit beneficio suo: utcumque me ejus torquet potentia, nihil addam, nisi solenne illud obedientiæ verbum: *Fiat voluntas tua.*

XXXVIII. Constat, frater, quorsum aberravimus quorsum a recti itineris linea cursum nostrum detorsimus: quoniam me abduxisti ignaram, adque verborum diverticula me traxisti dulcedine tuæ charitatis ebrium. Vide frater, et diligenter vide, ne dum quædam scripturarum sidera incaute sequimur, in cautes et syrtes adacti Charybdeum incurramus naufragium. Vide, inquam, etiamsi minus libito, ne dictum sit amplius licito, quia flagelli plaga livorem facit, flagellum linguæ comminuit ossa. Proinde jam nunc illuc redeat oratio, unde abiit, et ad te revertatur, unde prima ejus scaturigo profluit: et quia a charitate cœpit, in charitate desinat. Charitas vero nunquam excidat, sed hic sata et crementata, veram sui plenitudinem præripiat in vita æterna. De probitate autem tua, gravitate, modestia et constantia, deque cæteris bonæ vitæ functionibus satis in superioribus dictum sit: de affectione vero tua, benevolentia, cæterisque humanitatis officiis, neque hic, neque ibi satis unquam dici poterit. Hoc tantum tibi imprece, ut semper in melius et majus proficias, donec ad eam aspires crementi plenitudinem, in qua nullum detrimentum pertinescas. Porro hunc quia desiderabilem thesaurum in fictili vase servas, non otiosum duco si te commonefaciam, ut diligenter adhibeas pervigilias

PATROL. CXLIH.

A cautelam custodiæ. Hoc autem feceris, si cunctas tuæ civitatis portas, omnes hujus luteæ domus fenestras, custodia humilitatis sub sera et sigillo habeas: si cunctos hujus stertilis vasis exitus et aditus virtutum repagulis munias, ne vel exitus his qui intus servantur, vel aditus pateat his qui foris insidiantur: quia si elationis levitate foris effluent ea quæ intus bene congresserat operosa manus solliciti laboris, continuo ea, aut difficile, aut nunquam recolligenda disperdet et dissipabit ventus superbiæ in perditionem suæ vanitatis. Si vero a foris patente aditu maligni irruporint hostes, ea quæ plurimo cum labore intus gessisti violenter diripient, nihil reliqui victo præter gehennam facientes. Proinde quidquid gratiarum in te divinitus collatum est, quidquid B divini muneris in thesauro conscientiæ tuæ collectum est, nec mihi imputetur plantanti et riganti, nec tibi terræ uberim fructificanti: sed totum referatur ad Patrem luminum, a quo est omne datum optimum et omne donum perfectum.

XXXIX. Possem quidem uberius et plenius perfectionis tuæ munus applaudere: sed propter notam assentationis non patitur gravitas modestiæ. Librum autem quem mihi scripsisti, quemque mihi scribendo occasionem fecisti, in quo mihi articulos digitorum, oculos et animum, inclinum cervicis, laborem capitis, imo te totum animo meo insinua- sti; in exterioribus meis non invenio unde possim ex æquo recompensare, vel plurimæ benignitati tuæ talionem reddere. Sed primum rogari ab eo C tibi restitui, a quo hæc et omnia quæ habes bona accepisti, ut ad invicem hujus benevolentiæ aureis bonorum operum litteris nomen tuum scribatur in libro vitæ. Dein non dormitabit nostra erga te devotio perpetua, si permodeste succinctis rebus nostris, quantum utrique nostrum ad honorem con- ducat, remunerandi subluceat occasio.

XL. Jam tandem his quæ dicenda erant, prout negotia patiebantur, explicitis, calamus se totum novo scribæ scalpello, non Judaico, sed scholastico more circumcidat; et ad te recipiendum, salutandum, festive habendum, non quantum latius, sed quanto lautius valet, accingat; quia te, quem interioris in visceribus Jesu Christi teneo complexum, D a foris non dimittam, nisi laute acceptum: sciasque ejus dapis te esse debitorem, cujus te nobis festivum exhibuisti convivam et assessorem. Saluto te cum paucis, licet sim cum multis: quia vel pauci sunt indigenæ ejus quam servo coloniæ, qui norint quanta virtutum dote industrium ornaris animum, vel pauci sunt boni rerum æstimatores, qui sanum de rebus ferant judicium. Si enim te noscerent, et de te pro meritis æstimarent hi qui multa bona noverunt et oderunt, profecto te amarent. Saluto te cum his cooperatoribus nostris, qui ad bonam frugem instituti de academia nostra ascenderunt, et in locis certe præcipuis magisterii cathedram sibi vindicarunt. Saluto te cum tirunculis nostris, qui adhuc in scholari desudant palæstra; nobilissimum utique

29

bonæ indolis florem, qui ad nutum oris nostri fructum suum meditatur etiam sub ferula : quorum etsi nomina tibi scripta legeres, tamen notitia careres, cum faciem ignorares. Quo tamen verbo me ipse coarguo : quia si cujusque notitiam ex facie metiris, nec te nosti ipsum, cum faciem tuam nunquam ipse videris. Saluto te super omnia ea genuina claritate, qua te in cunabulis disciplinæ, elementario eruditionis lacte nutriti, et ad solidam perfectioris doctrinæ cibum usque perduxi, ut de cæterò commilito meus in acie, et concolonus in labore, communiticeps mihi sis supernæ civitatis, et cohæres æternæ hæreditatis. Salutat us ergo saluta ex meo

A nomine humili fratres meos, non quos raro et sanguis in unam mihi congeneravit cognationem, sed quos aqua et Spiritus in unam mecum regeneravit adoptionem : ut cohæres Christi in regno Dei Patris testamento sanguinis ejus sortem accipiamus æternæ beatitudinis. Saluto ergo patres et dominos fratres et amicos ; patres cura regiminis, dominos dignitate prælationis ; fratres in Deo patres, amicos in charitate. Saluta, inquam, unumquemque eorum, prout nosti mecum esse vel tecum. Salutatio mea sit ad vos omnes, ut eo adjuvante in quem credimus, pariter sinus æternæ vitæ consortes. Amen.

ANNO DOMINI MLIX.

JOANNES

SABINENSIS EPISCOPUS.

NOTITIA HISTORICA.

(UGUELLI, *Italia sacra*, I, 159.)

Joannes Joanni successus est, electusque episcopus cardinalis Sabinensis a Leone IX. Romano concilio interfuit sub Nicolao II, anno 1059. Sub Alexandro II e vivis eximitur. Hujus Joannis Sabinensis episcopi in monasterii Farfensis indignum facinus, atque in eum divinam ultionem recitat anonymus Vaticani codicis de destructione Farfensis monasterii anno 3 Leonis IX. « Temporibus Leonis papæ, Joannes Sabinensis episcopus, qui insidiabatur monasterio Farfensi pro decimis et oblationibus mortuorum, maxime pro ecclesia S. Angeli in Toncia, de qua olim fecerat iniquam convenientiam cum domino Ugone abbate, qui eandem ecclesiam S. Angeli tenuit et possedit in dominium hujus monasterii, quam convenientiam ideo diximus, quia temporibus D. Adriani I pontificis Ildebrandus dux per suum C præceptum huic monasterio concessit. Hæc omnia ignorabat præfatus Hugo abbas, utpote alienigena vir, et prædictam concordiam ab episcopo suscepit, nesciens. Itaque prædictus episcopus insurrexit post hoc, et ad eandem ecclesiam S. Angeli armata manu perrexit, ejus altare amovens destruxit, et reliquias ex illo abstrahens secum asportavit ; et cum inde ad episcopium reverteretur, subito cælo optime serenato orta est aquæ, grandinis et fulguris

B maxima tempestas. Quo viso episcopus scessit a via in quemdam locum qui dicitur Area, et moram aliquantulum ibi cum ipsis reliquit fecit. Accidit tunc grande miraculum, in ipso loco ubi reliquæ manebant, nil pluvie vel grandinis ibi cecidisse. Cessante vero tempestate, rediit ad episcopatum cum magno pavore. Altera autem die, hoc cum audiret D. Bernardus abbas Ortanus, elegit quemdam episcopum, qui tunc forte hospitabatur in hoc monasterio, de Ultramontanis partibus, et collectis abbatie viris et fidelibus militibus cum maximo honore reedificare studuit ipsum altare, magnis et præcipuis ibi reconditis reliquiis. Super quam rem prædictus episcopus valde condoluit Sabinensi Ecclesia, et quia altare ipsum destruxerat et reliquias asportaverat, ipsa nocte percussus est, et unum latus latus corporis obstupescens, donec advixit, periit. Post hoc veritus et pavens super hoc, et nimis dolens, pro ædificatione quam D. abbas noster fieri studuerat, ad eundem locum episcopus perrexit, et abstractis inde novis quas invenit reliquiis, priores illic honorifice recondidit ; de ipsis vero novis reliquiis in suo episcopio altariolum construens, consecravit, et demum in D. abbatem nostrum in synodo proclamationem sic fecit. »